

Naujienu Antroji Dalis

NR. 788

CHICAGOS LIETUVIŲ LITERATŪROS DRAUGIJOS LEIDINYS

XXI METAI

KELIOS MINTYS NOROS GUGIENĖS PAGERBTUVIŲ PROGA

Stebėjau tavo veido kalbą
Giedriam saulėlydžio take,
Klausiau, kaip gyvas žodis skamba,
Įpintas metų vainike.

Girdėjau skaitant knygų raštą
Pradėtą, kai dar buvo taip tamsu,
Lyg briliantą prarastą ir rastą
Tame krašte, iš kur ir aš esu.

Nors jį aštriai laiko dantys graužia,
Ledynai daužo į krantus —
Kas perdegė kančioj ir lauze,
Tas dar skaidresnis bus. —

Lyg aplink kaklą Baltijos gintarai,
Susigulėjusių girių kvepiančios dervos
Lyg perlais varvantys auskarai,
Lyg trykštantys upeliai iš uolos.

Kada, iš degančių namų išėjus,
Turėjau tik po galva kumštį, apklotą dangaus,
Iš tolo pajutai alsuojančius degėsių vėjus,
Pasilenkei sesers žvilgsniu prie brolio ir žmogaus.

Tarei, kaip žiedas, pamestas nuo piršto,
Jie peržels pakelės šiuurkščia žole...
Kai nuo akių nuslinko miglos tirštos,
Aš pamačiau Tave beklūpančią šalia.

Man rodėsi, kad tavo kasos buvo žalios,
O tu — pušis tiesi, aukšta, aukšta,
Apvaizdos ar likimo valios
Į šitą klaidų mišką ošti atnešta.

Kiekvienas medis ošia savo gojui
Bet tu oši jame man taip savu garsu —
Dabar ir tekančiam rytojui,
Ir man jame nakvoti nebaisu.

Yra ažuolų drūtų, nieko neatbojančių, prie Nemunėlio, yra ir čia. Yra eglų prie šešupėlio ir vėtroj, ir žiemą žaliuojančių. Didingi medžiai ažuolai ošiantys savo giriai, bet ne mažiau prasmingas žaliavimas, ošimas ir eglų, Eglės, žalcų karalienės legenda — pasaka sustiprintas.

Ta pasaka visaip aiškinama, visaip ji graži ir slepia gilia

mintį, lyg tas susimąstęs juodas Nevėžis. Jeigu Nevėžio gilią mintį žino tik Dievas, tai eglės, manau, žino ir turi žinoti tauta. Eglėje lietuvis moters įsigyvenimas amžinai žaliuoti, ošti savo giriai, teikti užuovėją, būti pastoge pakeleiviams, netekusiems namų taip, kaip ji savo tankiomis šakomis yra pastogė girios žvėreliams ir būna
(Nukelta į 2 psl.)

ATSAKYMAS ST. YLAI DĖL STRAIPSNIO APIE VACLOVĄ BIRŽIŠKĄ

(Tėviškės žiburiai, 1965. IV. 22, nr. 16)

Kun. St. Yla parašė "Tėviškės žiburiose" prof. Vaclova Biržišką šmeižiantį straipsnį. Kai buvo pasiūstas insinuacijos ir šmeižtus paneigiantis raštas, tai "Tėviškės žiburijų" redakcija atsakė jį spausdinti. Dr. Vanda Daugirdaitė-Sruogienė atsiuntė minėtą straipsnį ir prašo atspausdinti jį "Naujienuose". Mielai jį spausdiname.
N. Red.

Kun. prof. St. Yla viešu raštu — mūsų pažymėtame "Tėviškės žiburijų" straipsnyje "Apie Vaclovą Biržišką" — kreipėsi į lietuvių visuomenę ir prašė atsakyti į kai kuriuos jo keliamus klausimus ir būtent: 1. dėl Vc. Biržiškos konfesinio priklausymo, 2. kodėl jo palaikai buvo sudeginti ir 3. kur dingusios Tėvų Marijonų Marijanapolio bibliotekos skolintos knygos Vc. Biržiškai ir Lietuvių Enciklopedijai.

Jeigu kun. prof. St. Yla visus šiuos klausimus būtų pajudinęs dar Vaclovo Biržiškos broliams Mykolui ir Viktorui gyviems esant, tai tikrai būtų sulaukęs iš jų jam rūpimais reikalais autentiškiausį atsakymą.

Dabar reikalas verčia Vc. Biržiškos Laidojimo Komiteto prezidiumą bent iš dalies šį reikalą nušviesti.

Visų pirma įsakmiai turime pabrėžti, kad Laidojimo komiteto prezidiumo narių asmeninė pažintis su prof. Vaclovu Biržiška buvo sena, artima ir nuosirdi.

Betgi iš anksto pasisakome, kad Komiteto nariai neketina su kun. prof. St. Yla diskutuoti konfesinių dalykų, t. y. ar Vc. Biržiška buvo geras Lietuvių Evangelikų Reformatų bažnyčios narys, tos pat bažnyčios kuratorius ir ar jis buvo pasirengęs grįžti katalikybėn.

Tebūnie mums leista tik tiek pasakyti, kad iš vieno ar kito Vc. Biržiškos posakio, kaip minimo straipsnio autorius daro, negalima daryti reikšmingų išvadų. Vc. Biržiška pasakydavo — "geras kunigas, nors išpažinties eik". Galėjo jis pasakyti kun. prof. St. Ylai, kad žmogus ne gyvulys, negali bet kaip mirti. Visa tatau galėjo būti pasakyta ne tokia jau rimta ir reikšminga prasme, kaip straipsnio autorius mus informuoja, nes prieš tą jo pasakymą galima būtų truputėliį daugiau kitokių pasakymų surašyti.

Kun. prel. Jūrą Vc. Biržišką mėgo kaip knygos mėgėją, archyvinės ir muziejinės medžiagos rinkėją ir bičiulišką žmogų, kuris atvažiavęs Bostonan vaišindavo ne tik Vc. Biržišką, bet ir kitus Lietuvių Enciklopedijos redakcijos narius.

Toliau kun. St. Yla, rašydamas, kad Vc. Biržiška "ketino" pasitraukęs iš Lietuvių Enciklopedijos keltis į Čikagą ir padėti broliui Viktorui (mūsų pa-

braukta). Šis straipsnio autoriaus tvirtinimas dėl pasitraukimo iš redakcijos neatitinka tiesai, nes jis buvo nedžentelmenišku būdu iš redakcijos eliminuotas. Matyt, kun. prof. St. Yla po Vc. Biržiškos pašalinimo iš Lietuvių Enciklopedijos vyr. redaktoriaus pareigų su juo daugiau nekalbėjo, nes tada nerašytų, kad Vc. Biržiška "ketino" atlikti išpažintį pas kan. Kapocių.

Mūsų manymu, žymių, iškilų žmonių pasaulėžiūra turi būti rekonstruojama labai atsargiai, apdairiai, neturint iš anksto savo intencijų, remiantis jų raštais, autentiškąją korespondencija, arlimųjų žmonių pasakojimais, o ne atsitiktiniais bevardžiais liudytojais, kuriais remiasi prof. kun. St. Yla ir daro griežtas ir sau norimas išvadas.

Kun. prof. St. Yla iš Vc. Biržiškos nuotaikeinių arba atsitiktinai pasakytų frazių mėgina atkurti jo religinę pasaulėžiūrą.

Čia galima įžvelgti ir gerų prof. kun. St. Ylos intencijų, kai jis rašo apie Vc. Biržiškos "grįžimą" į katalikų bažnyčią, kadangi, autorius, matyt, galvoja, kaip šimtą metų atgal galvojo žymus Lietuvos bažnyčios hierarchas ir lietuvių rašytojas vyskupas M. Valančius, kuris rašė: "Turite visi žinoti, kad be katalikų tikėjimo nė vienas nebus danguje. Todėl kas pameta tą tikėjimą, užsirašo lyg negyvas į pragarą" (M. Valančius, Maskoliams katalikus persekiojant — surinko ir paaiškino doc. J. Tumas, 1929 m., 32 psl.).

Tokie anuo metu vysk. M. Valančiaus gąsdinimai galima paaiškinti to meto gyvenimo aplinkybėmis, bet šiuo laiku ir katalikų bažnyčios kunigaikščiai pripažįsta visišką religijos laisvę, tad nėra reikalo mirusį asmenį iš vienos religijos tempti kiton.

Betgi Komitetas gali kun. prof. St. Ylai ir lietuviškai visuomenei pasakyti, jog Lietuvių Evangelikų bažnyčios kunigas prašė brolio Viktoro sutikimo laidojimo namuose atlaikyti pamaldas, kurias ir atlaikė.

Gi Tėvų Marijonų čikagiskis laikraštis "Draugas" net neatspausdino, kur yra Vc. Biržiškos palaikai, kada ir kur jis bus laidojamas, kada bus jo palaikų pagerbimas. Vėliau, po kelerių metų, kai Komiteto prašomas

(Nukelta į 2 psl.)

Karalius Kleopas tarp savo dvariškių. Stasys Pilka, Leonas Barauskas, Vytautas Sabalys, E. Dauguvietytė.

NARŪNAS

Kai klounai verkia...

“AUKSO ŽĄSIS” JAU PAKELIUI

Artėjant “Aukso žąsis” filmo premjerai, kiekvienam žiūrovui kyla klausimas: ką mes regėsime ekrane? Iki šiol turėjome progos matyti kelis dokumentinius filmus lietuvių kalba: apie Vasario šešioliktosios gimnaziją, krepšinio rungtynes, dainų-šokių šventes ir pan.

“Aukso žąsis” yra visai kitokių plunksnų paukštis. Tai pirmas ilgo metražo filmas (feature film). Taigi, jo eigoje jau klostysis intriga ir vaidins aktoriai. Filmą yra spalvotas ir, savaiame suprantama, garsinis. Nėgana to: jį lydi specialiai sukomponuotos muzikos ir dainų fonas. Filmą trunka dvi valandos. Vadinasi, “Aukso žąsis” būtų jau pilnateisis pilietis filmų pasaulio šeimoje.

Svečiuose pas karalių
Kleopą Aštuntąjį

Kai ekrane nušvinta pasakiškos pilies siluetai, iš karto aišku, kad patekome į vaizduotės šalį. Bokšto laikrodžiai muša vi-

durnaktį. Paslaptingoje rūmų salėje, plazdant žvakei, tariasi keturi, krašto likimu susirūpinę, dvariškiai. Mat, valstybę slegia didelė nelaimė: jaunutė karalaitė niekad nesijuokia, net nesišypso. Kadangi sosto įpėdinė nesiteikia pralinksmėti, ima verkti ir visas kraštas.

Tačiau žiūrovui liūdėti, anaipol, neteks. Karaliaus Kleopo pilis lieja ašaras tik tariamai.

Jo Didenybės sostas garsus nuo senovės — čia viešpatavo jau septyni garbingi Kleopai, dabartinio karaliaus (L. Barauskas) bočiai. Ir, štai, kyla iš praeities rūkų jų imponantiški paveikslai: kailiais ir aksomais apsisaute. Septintajam Kleopui buvo lemta tragiška dalis — jis mirė... apsivalgęs paštetu, po iškilmingųjų pietų, kuriems buvo patiekta trys šimtai keptų paršiukų. Susigraudinęs sūnus atsidūsta ir patetiškai prisidengia ranka akis: “Taip, tėtušiai saiko trūko”...

Ne, žiūrovui raudoti tikrai neteks ir nosinių į “Aukso žąsis” filmą nereikia neštis. Visi pasakos veikėjai yra linksmos kaukės ir, nors karalija oficialiai paskendusi ašarose, tačiau tikrumoje ekrane sukasi toks juokdarys karnavalas, kad net rimčiausias žiūrovas bus priverstas šypsotis. Tai valstybė, kur verkia vagys ir teisėjai, kur seniai priverkia taboką, o kepėjai pyragus... Tokių gaudžių pasakojimų sujaudintas, praverksta net didingas admiralas (St. Pilka) ir nualpsta daktaro glėby.

Ši pasakiška komedija skirta visiems, kurie turi jauną širdį, nes pats linksmiausias “Aukso žąsis” personažas yra šimto keturių metų seneliukas Fortunatas (K. Vasiliauskas), karalijos astrologas. Jis, karalaitėi gimęs, išpranašavo, kad valstybę išgelbės... žąsis. Tai todėl visoj karalijoje uždrausta žąsis pjauti...

Pasigavę šių, kvailai skambančią, pranašystę, rūmų ponai ima šokti ir dainuoti, pamiršę

viešą gedulą. Plasnoja, gageną net ir pats Fortunatas: šitiek metų liūdėta, šitiek metų nešokta!

Kolombina tarp pajacų

Karalius, susiėmęs už skvermų puošnią mantiliją, šokinėja aplink sostą ir ploja rankomis jam netikėtai pavyko sudauginti du skaičius!

Azartiškas daktaras (Vytautas Sabalys) pasiryžęs žūtbūt įkalbėti Jo Didenybės ligą ir, nors išerzintas karalius jį už nosies pameta ant žemės, įkyrus medikas vistiek šaukia: “Bus akmuo ant kepenų!”

Pasirodo Barzdila Ciprijonas (R. Simaniūškis) tarp penkiolikos barzdotų savo sūnų ir moko jauniausią ir mylimiausią sūnelį Kajetoną (Alg. Dikinis) gyvenimo išminties.

Ir, štai, raudonplaukis Kajetonas jau karaliaus dvare! Jis atjo į karalaitės juokimo “konkursą” — varžytis su kitais jaunikiams už jos ranką ir pusę karalystės.

Tarp vyriškųjų arlekinų sukasi, šoka ir dainuoja filmo “rožė ir lelija” — kanclerio našlė Teodora (E. Dauguvietytė), karaliaus ir admiralas širdžių viliotoja...

Mylimieji

Filmo romantiškoji pora nėra trafaretinė. Karalaitė (V. Vaičiūnaitė) pilna užgaidų, išpaikinta, vedžiojanti tėvą už vrytės: nuo vieno jos žodžio paklusniai nuščiūva visas dvaras,

(Nukelta į 5 psl.)

Jei ožkelė cibė bus, kaip vadinsim jos vaikus? — Fortunatas — K. Vasiliauskas, Karalaitė — V. Vaičiūnaitė.

4 — NAUJIENOS, CHICAGO 8, ILL. — SATURDAY, NOVEMBER 6, 1965

EXPRESS MAISTO SIUNTINIAI I LIETUVĄ GERIAUSIAS AMERIKONIŠKAS MAISTAS GREIČIAUSIAI IR GARANTUOTAI PRISTATOMAS ŽEMIAUSIOMIS KAINOMIS UŽSAKYKITE DABAR.

Ekonomiškas siuntinys 501 — \$19.50

Brutto svoris — 22 svarai.
7 svarai kvietinių miltų, 4½ sv. ryžių, 4½ sv. cukraus, 2¼ sv. monų kruopų, 2¼ sv. džiovintų maisyty vaisių.

Ekonomiškas siuntinys 504 — \$22.00

Brutto svoris — 22 svarai.
4½ sv. kvietinių miltų, 2¼ sv. cukraus, 2¼ sv. razinkų, 2¼ sv. lašinių, 2¼ sv. makaronų, 2¼ sv. ryžių, 2¼ sv. monų kruopų, 1 stikl. Nescafe (2 oz.).

Prašykite veltui gaunamų katalogų su daugiau įvairių siuntinių pavyzdžiais.

Šimtai įvairiausių maisto siuntinių pasirinkimui.

PINIGŲ I LIETUVĄ

siuntimas pilnai garantuotas. Pristatomi per dvi savaites be jokių atskaitymų. Gaunate gavėjo pasirašytą kvitą.

Tarifas: 9 rubliai — \$10.00
Persiuntimas: iki \$30.00 — \$2.75

Naujas žemiausias tarifas.

Nemokėkite brangiau
iki \$50 — \$2.75,
virš \$50 iki \$100 — \$3.50,
virš \$100 iki \$300 — \$5.00.

Prašykite veltui gaunamų katalogų su didžiausiu pasirinkimu dovanų siuntimui į Lietuvą.

INTERTRADE
EXPRESS CORP.

125 East 23rd Street
New York, N. Y. 10010

Mano vardas — Samanėlė, — Gyvenu miškų šešėliuos. — Samanėlė — Zita Kevalaitytė.

“AUKSO ŽASIS”

(Atkelta iš 4 psl.)

o Karališkos šviesybės ožiukai drebina net garbingą Kleopų sostą.

Jos partneris Pikis (K. Veselka) taipogi geras padauza: išdaigininkas, tikru pinigų neprekiavęs...

Tik filmo eigai besivystant, juodu patenka į mėnulinę šviesą ir vienas kitą galutinai suranda pačiame filmo gale, per nušvitusią šypseną.

“Aukso žasies” audeklas, nors apmestas komedijos siūlais, turi nemažai lyrinių ataudų. Jos ypatingai išryškėja, kai pasiro-

do miško senutė Samanėlė (Z. Kevalaitytė).

Na, o kas gi būtų pati aukso žasis? Kodėl ji auksinė, kodėl tikrai tokia fantastiška paukštė gali karaliją išgelbėti?

Gal tai laimės simbolis, nes laimė mums tokia nepasiekiamą, tokia neregėta...

gal tai tik kelias į laimę? Taip, kaip šypseną į džiaugsmą:

Kas dainuot ir juoktis gali,
Žino nuostabias žalis:
Aukso burtą, aukso kelią
Į karališkas pilis...

Šitaip užsklendžiama “Aukso žasis”.

ir sunku atspėti, ar čia tikras įvykis, ar tik šiaip sau kieno nors sugalvotas.

Štai pora tuo klausimu iš tremties spaudos ištraukų.

(Nukelta į 6 psl.)

Paslaptiniai...

(Atkelta iš 3-čio psl.)

grupės ima dalintis į du ar daugiau kolektyvus, kurie persikelia į naujas, tolimesnes gyvenvietes. Kasinėjimai Suvalkijoje rodo, kad tos giminės, kurių gyvenviečių centrą sudarė Šveicarijos kaimo kapinynas IV amžiaus pabaigoje ir V pradžioje, suskyla į du kolektyvus. Vienas kolektyvas lieka Šveicarijos kaimo rajone ir dirba žemės plotus, nusitiesiančius į Suvalkų pusę, antrasis sukuria naują gyvenvietę, maždaug dabartinio Prūdiškio kaimo rajone. Apie tai liudija kapinynas, susidedas iš 4 giminių pilkalnių, išlikusių iki šių dienų.

— Paslaptingos jotvingių giminės tyrinėjimai neseniai prasidėjo. Gausaus Varšuvos Olštyno Balstogės archeologų kolektyvo dėka išryškėjo nauji jotvingių gyvenimo bruožai. Kasinėjimai bus tęsiami. Norėtųsi atskleisti šios giminės jėgos šaltinį, kaip jie sugebėjo atremti ne tik Lenkijos ir Rusijos antpuolius, bet ir duoti atkirtį geriau apginkluotiems Vakarų Europos imperialistams — Kryžiuočių ordinui. K. Rekus

VINGIUOTAI SPAUDOS TAKELIAIS

Beskaitydamas “Tautos Praeities” II tomą (knyga 1 (5)) 1964 m., radau patalpintą prof. St. Dirmanto išsamų straipsnį “Kazimieras Semenavičius, žymus XVII a. vidurio mokslininkas, autorius-lietuvis, ir jo traktatas Ars Magna Artilleria”. To straipsnio dalyje, kur yra aprašomi atstumų matavimai (psl. 103) randasi mane dominanti prof. St. Dirmanto pastaba. Būtent: “Nuo savęs pridėdu, kad rusų mylią sudarydavo 5 varstai, t. y. 18,750 pėdų”.

Įdomu kuriais laikais ir kurioje vietoje tokia rusiška mylia buvo matuojami atstumai. Atsimenu, kad iki Pirmojo karo ir jam praėjus, Suvalkijoje atstumai buvo apskaičiuojami varstais ir myliomis. Ir rusišką mylią sudarydavo ne penki, o septyni varstai. Įdomu, gal kitose Lietuvos vietose, o gal ir pačioje Rusijoje vartojamą mylią sudarydavo skirtingas varstų skaičius. Anot autoriaus, jeigu rusišką mylią sudarė tik penki varstai, tai kokia mylia matavo Suvalkijoje, kuri susidėjo iš septynių varstų. Juk ją ir vadindavo rusiška mylia. Tai ar tikrai ji yra rusiška? O gal lenkiška ar prancūziška? Kaip Suvalkija turėjo daugumą skirtingų įstatymų, tai gal turėjo ir skir-

tingus atstumų matavimus. Gal kas galėtų paaiškinti?

Nekaltas kraujas šaukiasi Dangaus keršto. Šitą mūsų senelių kartotą posakį prisiminiau beskaitydamas šių metų “Naujienu” 147 numerį. Tame numeryje buvo patalpintas VI. Valinevičiaus straipsnis “Valiukų nužudymo klausimu”. Autorius pareiškia patikimą nuomonę, ką iš patikimų pasakotojų yra girdėjęs. Trumpai suglaudus tą nuomonę yra tokia, kad Valiukienė buvo kelių karininkų išprievartauta ir Valiukai važiavo į Kauną pasiskusti Lietuvos vyriausybei. Nusikaltėliai tai pajutę, ir gelbėdami savo kailį, Valiukus ištraukė iš vagono ir nužudė.

Ir jeigu tai tiesa, tai tikrai yra Dangaus keršto šaukiantis nusikaltimas. Ir kaip juos dar šventa žemė nešioja? Didžiausia gėda, jeigu Lietuvos kariuomenėje buvo tokių karininkų?

Gyvenant Lietuvoje plačiai kursavo žinutė, kad 1940 m. birželio 15 d. bolševikams okupuojant Lietuvą, žuvo du pasienio policininkai. Jie saugodami Lietuvos pasienį, pasipriešino į Lietuvą žygiuojančiai raudonajai armijai ir garbingai žuvo. Bet apie tą įvykį tikrų faktų neteko pagauti. Spaudoje taip pat nieko aiškaus nesuradau. Minima, kad žuvo. Bet kas, kur ir kokiomis aplinkybėmis žuvo, niekur nesuradau aprašymų. Tai

PASIMATYKIT SU STANLEY LITVINU

APIE SAVO NAMO INSULACIJOS PROBLEMAS

Dabar yra laikas tinkamai įrengti savo namą vasarai ir žiemai.

Mes turime išdirbtą reputaciją pilno pasirinkimo A-1 rūšies stako lentų ir namams medžiagų.

CARR-MOODY LUMBER COMPANY

3039 SO. HALSTED STREET — Tel.: VICTORY 2-1273

STANLEY LITVINAS, Mrg. — LIETUVIAI SALESMONAI

Kokia gali būti geresnė dovana šventėms jūsų giminėms USSR -

jei ne gabalas apsiaustui (paltui), eilutei (kostiumui), suknelėi geros rūšies grynų vilnų arba pusvilnonės medžiagos. Tikrai dabar šventėms sumažintomis kainomis Jūs galite užsakyti neribotą kiekį, be mūto ir be kitokių rinkliavų eilutėms (kostiumams) ir suknelėms nesiraukšlėjančius elastiškus audeklus, kurie savo rūšimi ir tvirtumu neužsileidžia geriausiems užsienio audeklams. Didelį pasirinkimą to viso Jūs rasite parodomoje salėje, firmos

PODAROGIFTS, Inc.

220 PARK AVENUE SOUTH (KAMPAS 18-TOS G-VES), NEW YORK, N. Y. Telefonas 228-9547

Ten galite švenčių dovanoms užsakyti automobilius, motociklus, dviračius, radijo priimtuvus, šaldytuvus, siuvas masinas, laikrodžius ir daugelį kitokių prekių.

Didžiulis pasirinkimas produktų, vyno, delikatesų švenčių stalui. Negaiškite laiko, užsakykite dabar. Aukšta kokybė ir skubus dovanų pristatymas giminėms į namus garantuojamas.

Aplankykite mūsų parodinę salę ir pamatysite žavingo grožio, tvirtumo, puikiai ir išbaigta bei dailiai padarytus USSR gaminius.

Mes žinome, kad dėl ilgo ir tolimo išsiskyrimo Jūsų giminės vis vien Jums artimos ir brangios. Jūsų DOVANA per PODAROGIFTS, INC. jiems parodys, kad jų neužmiršote dabar ir neužmiršite ateity.

Atsiminkite, kad tik firma

PODAROGIFTS, INC.

yra vienintelė Vnešposyltorgo atstovas priimti užsakymus dovanoms.

PRANYS ALŠENAS

NUŽEMINTŲJŲ GENERACIJOS VARDU

Toronte veikia Akademikų (Alumnų) Draugija, kuri pagrindiniu sau tikslu pasistačiusi — ruošti įvairių sričių paskaitas, kviečiant prelegentus iš Kanados ir iš Amerikos.

Nuo 1936 m. pastoviai toji Draugija ruošė paskaitas ir čia yra kalbėję bei savo mintis dėstę eilė asmenų, kaip: dr. J. Girnius, dr. A. Musteikis, dail. T. Valius, dr. A. Pikūnas, dr. kun. F. Juzevičius, dr. J. Jakštas, dr. I. Graižytė, dr. R. Sealey. Gi šių metų paskaitų sezoną torontiškaiai akademikai pradėjo dr. Vytauto Kavolio paskaita, kuri Priskėlimo parapijos Muzikos studijoj įvyko spalio 23 d.

Dr. V. Kavolis — ryški vidurinės kartos (gimusiuju apie 1930 metus) asmenybė, save besiryžtančių vadintis "Nužemintųjų generacija". Jis (dr. V. Kavolis) studijavęs Wisconsin ir Harvard universitetuose, studijas baigęs Ph. daktaro laipsniu sociologijoje, šiuo metu dėstąs Dickinson Coll., Carlisle, Pennsylvania. Jis gyvai reiškiasi lietuvių kultūriname gyvenime ir yra kultūros žurnalo "Metmenys" vyr. redaktorius.

Paskaitos vietoj, kurią užvardino "Nužemintųjų patriotizmas", jis paskaitė fragmentus iš paruoštos knygos rankraščio ir pabėrė torontiečiams klausytojams gausiai kontraversinių minčių, į kurias buvo gana karšta reaguota. Galimas dalykas, kad ir jis, kaip neseniai lankęsis Amerikoje dr. Greimas iš Paryžiaus, savo paskaita ir mintimis norėjo tik klausytojų auditoriją "išprovokuoti" ir įaudrinti, tuo pačiu — sukraudamas vienokį ar kitokį kapitalą savo generacijos vienminčiams.

Jis kalbėjo apie savosios kartos kūrėjus, ypač poetus. Prisiminęs žemininkų generacijos ryškiuosius poetus (Nagį, Nyliūną, Kėkštą, Bradūną), jis apsisistojo prie "Nužemintųjų generacijos" ryškiųjų kūrybos atstovų, atseit, gal prie tų, iš kurių sava gimtoji žemė okupanto nusavinta, atimta, taigi jie — "nužemintieji". Jų ryškiausiais prelegentas skaitė a. a. Mackų ir Liūnę Sutemą - Katiliškienę, dargi — toliau jungdamas J. Meką, A. Skėmą.

Nagrinėdamas jų kūrybos paskirus fragmentus ir nesigilindamas niekur į visumą, dr. V. Kavolis, tarytum bendra motto už juos visus ir, žinoma, pats už save, pabrėžė, jog nužemintųjų generacijos pagrindinė baimė — esanti baimė likti tuščiam ir, dargi, išnuomotame bute. Atseit, nors to nepasakė, bet siekiama, nors "down paymentui", kiek nors susikalinti savo kapitalo ir nusipirkti savą pastogę, su savais butais. Taip jau išėitų.

Gi tokiais atvejais, ypač siekiant sau kapitalo, nuskriaudžiami arba, nors užkliudomi, kiti. Šiuo gi atveju, bent keliais kartais ir atvejais, buvo užkliudyta lietuvių bendruomenė svetur, ypatingai atkilėliai asmenys iš buv. nepriklausomos Lietuvos, kurie, girdi, svetur nieko neužmiršo, kas buvo išmokta tėvynėj, bet ir nieko neišmoko čia — išėivijoj. Dėl tos tad priežasties — lietuviškoji bendruomenė čia esanti ir supuvusi, ir išsigimusi ir, dargi, impotentiška, atseit, be jokio pajėgumo kurti.

Į tai gale paskaitos klausytojų buvo labai smarkiai reaguota.

Keldamas į padangę nužemintųjų generaciją, atėjusią arenon po žemininkų kartos poetų, pirmiausia prelegentas dėjo ant jų galvų kankinių aureolę, esą, jie — praradę žemę, moraliniai išniekinti ir t. t. Betgi kurią — labai gerai. Nežiūrint to, atsakydamas į savo temą, dr. V. Kavolis pabrėžė, kad tie nužemintieji — visvien turį savąjį patriotizmą. Tačiau, skirtinga generacija — skirtingas jų ir patriotizmas, savaimė aišku, nebetoks, koks senosios, iš Lietuvos atvykusios generacijos, kurios atstovas, Baltazaras, buvęs Lietuvoj arklių pirklys, ir išėivijoj febelaiškas pasikabinęs palubėj arklio lavoną, kuris dvokias ir pūvas, bet neišmetamas laukan, nes, girdi, kai lavonas visiškai supus, tada Lietuva atgausianti laisvę...

Dėl tos tad priežasties ir reikią savąją b-nę pavadinti išsigimusia, bent tam tikrais atvejais, nes tai įpareigoja ne idealai, bet jų elgsenos trūkumai. Arba, girdi, nekalbant apie anąjį arklio lavoną, daug kas iš ateivių laukią atominio karo, kaip vienintelio išsigelbėjimo. Ar tai, girdi, nėra išsigimėlių svajonė? Tuo atveju Liūnę Sutemą eiliuojanti ir sakanti: "Nebenoriu to, kas liktų po atominio karo" ir šios kūrėjos meilė — esanti tam, kas yra, o ne tam, kas turėtų būti. Atseit, susitaikymas su išėivijos dvasia.

Po tokių fragmentinių išvedžiojimų ir citatų iš A. Mackaus, L. Sutemos kūrybos ir kt. pasisakymų, kaip Blekaičio, Greimo (sugriovus mitus, kurti naujus — sąmoningus mitus) ir t. t., pirmuoju atsistojo iš publikos dr. M. Anysas ir smarkiai rea-

PAULIUS AUGIUS

Grafika

gavo, tardamas, jog tokios mintys, tokia kūryba ir tokie išvedžiojimai — absoliutinis nihilizmas.

Kalbėjo ir reagojo ir visa eilė kitų oponentų, kaip V. Kolyčius, B. Sakalas, p. Senkuvienė, inž. Balsys, J. Karka, G. Balčiūnas ir kt., tardami, jog nedera prelegentui savo lietuviškosios bendruomenės vadinti nei supuvusia, nei išsigimusia, nei pagaliau, impotentiška, nes ir pats prelegentas, o taip pat ir visa ta vadinamoji "Nužemintųjų generacija" yra kilusi iš tos pačios bendruomenės, ergo, jeigu visuomenė išsigimusi — ir jie patys igsigime.

Gi prelegentas — ne iš "pėsčiųjų". Atsakinėdamas į oponentų pastabas, darydamas anapus stalo žingsnį pirmyn ir žingsnį atgal, nė kiek nesikarščiaavo — atsakinėjo, davinėjo pavyzdžius iš savo patirties, dar vis paryškindamas savuosius nusištatymus ir savo intencijas visur, kur jis buvo buvęs tarp lietuvių ir kaip ten jautęsis. Sakko, girdi, anais metais jis buvęs redaktorių suvažiavime, Bačiūno farmoj, ir tenai jautęsis "apsuptas svetimųjų". Tenai jis, esą, kalbėjęs visai ne Bačiūno ar Barzduko mintimis,

bet, laimei, auditorija nelabai atidžiai jo kalbos klausiusi, po to — paplojusį, kaip ir visiems kalbėtojams, ir jis išėjęs "sausas", be oponentinių reaguojimų.

Dar kartą paryškindamas savo kaltinimų lietuvių bendruomenei aspektus, dr. V. Kavolis pabrėžė, jog, esą, kad ir JAV LB — beruošianti tik dainų ir šokių šventes, nes, girdi, jų manymu, kuo daugiau šokama ir dainuojama — tuo daugiau kultūros. Taigi, visais atvejais nusenusių veikimo formos, prelegento manymu, nebėva tinkamos. Atrodo, jog betruko, kad ir jis pasakytų, kaip kadaise tremtyje, Vikietijoje, vienas neatlaidus publicistas, kabinėdamasis prie pasenusių rašymo ir kūrybos formų, pasiūlė ir pabrėžė: "Iškrėskime senas smegenis ir pakeiskime jas naujomis", nepasakė, žinoma, tik iš kokios sub-stancijos padarytomis.

Dėl visa to oponentas B. Sakalas įtarė, jog prelegentas — tai mažos grupės, norinčios save apreikšti, atstovas, norįs pats pasiūkti į aukštį ir savo atstovaujamus pašokdinti aukščiau. Betgi, esą, neestetiškos poezijos ir, bendrai, kūrybos ar paskaitinio žodžio — mums visai nereikią.

M. Šileikis
"Prie ežero"